

УДК 657

Світова практика побудови механізму функціонування нагляду за дотриманням вимог щодо складання якісної фінансової звітності

Кучерява М.В.

науковий співробітник
відділу методології бухгалтерського обліку
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»

У статті досліджується світовий досвід із побудови механізму функціонування нагляду за дотриманням вимог до складання якісної фінансової звітності. Автором розглянуто процес забезпечення складання високоякісної фінансової звітності шляхом здійснення нагляду за дотриманням та забезпеченням застосування вимог до фінансової звітності, які містяться у міжнародних та національних нормативно-правових актах. До країн, системи нагляду за якістю фінансової звітності яких стали об'єктом вивчення, належать країни, що демонструють еталонну практику (Великобританія та Німеччина), та країни, які знаходяться на шляху розбудови відповідної системи (Албанія; Боснія і Герцеговина; Македонія; Чорногорія; Сербія).

Ключові слова: якість фінансової звітності, нагляд, забезпечення, дотримання, міжнародні стандарти фінансової звітності.

Кучерявая М.В. МИРОВАЯ ПРАКТИКА ПОСТРОЕНИЯ МЕХАНИЗМА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НАДЗОРА ЗА СООТВЕТСТВИЕМ ТРЕБОВАНИЯМ ПО СОСТАВЛЕНИЮ КАЧЕСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

В статье исследуется мировой опыт по построению механизма функционирования надзора за соответствием требованиям к составлению качественной финансовой отчетности. Автором рассмотрен процесс обеспечения составления высококачественной финансовой отчетности путем осуществления надзора за соблюдением и обеспечением применения требований к финансовой отчетности, которые содержатся в международных и национальных нормативно-правовых актах. К странам, системы надзора которых являются объектом изучения, относятся страны, которые демонстрируют надлежащую практику (Великобритания и Германия), и страны, которые совершенствуют и дорабатывают соответствующие системы (Албания, Босния и Герцеговина, Македония, Черногория, Сербия).

Ключевые слова: качество финансовой отчетности, надзор, обеспечение, соблюдение, международные стандарты финансовой отчетности.

Kucheriava M.V. THE WORLD PRACTICE OF PROVIDING THE MECHANISM OF FUNCTIONING OF SUPERVISION ON COMPLIANCE WITH THE REQUIREMENTS FOR THE PREPARATION OF HIGH-QUALITY FINANCIAL REPORTING

The article is devoted to investigation of the world's experience in functioning of the oversight on compliance with the requirements for preparation of the quality financial reporting. The author examined the process of enforcement the preparation of high-quality financial reporting by the monitoring of compliance and enforcement the application of the international and national legislative requirements for financial reporting. The object of investigation is the list of the next groups of countries: countries with the good practice (the United Kingdom, Germany), and countries developing the appropriate system (Albania, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, Serbia).

Keywords: the quality of financial reporting, supervision, enforcement, compliance, international financial reporting standards.

Постановка проблеми. Питання сутності якості фінансової звітності, основних принципів її підготовки, складників та чинників, від яких залежить якість фінансової звітності, є актуальним за умов формування глобального економічного простору. У цьому контексті доцільним є розгляд процесу забезпечення складання якісної фінансової звітності шляхом здійснення нагляду за дотриманням та забезпеченням застосування вимог до фінансової звітності, які містяться у міжна-

родних та національних нормативно-правових актах.

Нагляд за якістю фінансової звітності – це система контрольних заходів, спрямованих на виявлення порушень та/або оцінку інформації, формалізованої у вигляді фінансової звітності за даними бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення якості фінансової звітності присвячено роботи таких науковців, як С.Л. Безручук, О.О. Гончаренко, Т.І. Єфим-

менко, В.М. Жук, Л.Г. Ловінська, Ю.В. Подמשальська, Я.В. Шеверя та інші [1–6].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою цього дослідження є вивчення міжнародного досвіду з питань функціонування нагляду за дотриманням вимог до складання фінансової звітності як одного з інструментів забезпечення її якості. Система проведення дослідження побудована за схемою «передові належні практики – проблемні аспекти, що виникають у країн із транзитивною економікою».

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом розгляду систем нагляду за складанням та оприлюдненням якісної фінансової звітності було обрано такі країни, як Німеччина та Великобританія.

Німеччина. Згідно з положеннями Закону «Про нагляд за фінансовою звітністю компаній», в країні функціонує дворівнева система нагляду за якістю фінансової звітності: приватна (Рада з питань забезпечення дотримання стандартів фінансової звітності) та державна (Федеральний орган з фінансового нагляду) установи [7; 8].

Федеральне управління фінансового нагляду (далі – Федеральне управління) є державним органом, метою діяльності якого є забезпечення належного функціонування, стабільності і цілісності фінансового ринку Німеччини. Станом на 1 січня 2017 року до сфери нагляду установи входили 1850 банків, 680 компаній з надання фінансових послуг, 590 страхових компаній, 30 пенсійних фондів, 6100 німецьких фондів та 77 компаній з управління активами [8].

Об'єктами, що підлягають перевірці, є банки, постачальники фінансових послуг, страхові організації, торгівля цінними паперами.

До основних видів перевірок, які здійснюються Федеральним управлінням, відносяться перевірки за запитами (з метою реагування на запити та скарги інших органів та установ); спеціальні перевірки (проводяться за окремими питаннями та напрямками); регулярні перевірки (інтервал проведення перевірок становить 2 роки).

Механізми здійснення забезпечення застосування вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, аудиту для Федерального управління варіюються від адміністративних штрафів до вилучення дозволу на здійснення професійної діяльності (письмові попередження, адміністративні штрафи).

Іншим суб'єктом, до повноважень якого в Німеччині належить реалізація системи

забезпечення складання якісної фінансової звітності, є Рада з питань забезпечення дотримання стандартів фінансової звітності (далі – Рада).

Процес моніторингу дотримання та забезпечення застосування вимог до високоякісної корпоративної звітності, що належить до повноважень Ради з питань забезпечення дотримання стандартів фінансової звітності, складається з трьох основних етапів.

Етап I – «Ініціювання перевірки». Цей етап можна умовно розділити на такі складники, як перевірка, роз'яснення та підготовка.

Перевірка включає в себе випадкову перевірку, наявність конкретних індикаторів недотримання вимог до підготовки та представлення високоякісної корпоративної інформації, запит державного регулятора з нагляду за якістю корпоративної інформації – Федерального управління фінансового нагляду. Роз'яснення являє собою надсилання повідомлення до Федерального управління фінансового нагляду, вказування можливих причин звільнення від перевірок тощо. Останній складник – підготовка – процес завершення етапу «ініціювання перевірки» шляхом налагодження комунікацій та зворотного зв'язку (системи заходів з обміну визначеною інформацією) із компанією (звітність якої слугує об'єктом перевірки), визначення відповідального представника з боку суб'єкта господарської діяльності, визначення відповідального представника з регуляторного органу.

Етап II – «Процес перевірки» – являє собою процес обміну інформацією між суб'єктом та об'єктом здійснення перевірки [7].

Етап III – «Висновки за результатами перевірки» – є останнім кроком у процесі здійснення моніторингу дотримання та забезпечення застосування вимог, встановлених відповідними нормативно-правовими актами, до підготовки та представлення високоякісної корпоративної фінансової звітності, надання висновків, які складаються з:

- підготовки робочою групою експертів матеріалів за результатами перевірки до засідання Ради,

- підготовки загальних рекомендацій та надсилання формалізованих висновків до компанії (фінансова звітність якої є об'єктом моніторингу);

- отримання відповідей компанії на отримані висновки;

- обробка та передача отриманої за результатами проведеної перевірки інформації до уповноважених органів влади (рис. 1).

Рис. 1. Етап III «Висновки за результатами перевірки»

Джерело: складено за: [7].

Особливу увагу необхідно звернути також на такий аспект здійснення моніторингу, як процес оприлюднення результатів. Після завершення процесу перевірки та надання рекомендацій компанії Радою відбувається процес оприлюднення отриманих результатів перевірки. У цьому разі оприлюднення подібної інформації є одним із допоміжних заходів забезпечення застосування та дотримання вимог до складання якісної фінансової звітності.

Умовно процес оприлюднення інформації за результатами перевірки можна розділити на такі складники, як розгляд інформації, поданої Федеральному управлінню фінансового нагляду; вивчення документів, які підлягають оприлюдненню; процес оприлюднення уповноваженим органом влади; процедура апелювання (подання скарг компаніями); оприлюднення інформації компанією на офіційному веб-сайті (за визначеними законодавчо джерелами) [7].

Окремим аспектом діяльності уповноваженого на здійснення нагляду за якістю представленої компаніями фінансової інформації є процес запобігання порушенням та зниження їх кількості серед об'єктів перевірок. Процес запобігання порушенням – це сукупність застережних заходів, основною метою яких є забезпечення дотримання встановлених законодавством вимог до складання та оприлюднення фінансової звітності визначеними суб'єктами господарської діяльності. Реалізація запобіжних заходів сприяє під-

вищенню рівня якості фінансової звітності. Досвід Німеччини вказує на те, що напрями діяльності щодо попередження порушень включають надання рекомендацій для складання майбутньої фінансової звітності; надання запитів, орієнтованих на попередження порушень; проведення комунікативних заходів, присвячених обговоренням проблемних аспектів, що виникають під час проведення перевірок; налагодження комунікацій із органами, уповноваженими розробляти стандарти, положеннями яких керуються компанії під час складання фінансової звітності [7; 8].

Перейдемо до розгляду досвіду Великобританії. Інституціональна система моніторингу дотримання та забезпечення застосування вимог міжнародних стандартів представлення корпоративної фінансової звітності представлена Управлінням із пруденційного регулювання (державна установа), Управлінням із фінансової діяльності (незалежна установа), Наглядовою комісією з фінансової звітності, професійними організаціями бухгалтерів та аудиторів [9–11].

Управління з пруденційного регулювання було створене у складі Банку Англії. Ця установа – регулятор пруденційного нагляду за банками, будівельними товариствами, кредитними спілками, страховими та інвестиційними компаніями. Проводить такі заходи із забезпечення застосування вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, як відмова у ліцензуванні діяльності компанії; призупинення або обмеження діяльності; ініціювання

розслідування справи; штраф; оприлюднення інформації.

Управління з фінансової діяльності – регулятор діяльності для компаній, що надають фінансові послуги, крім банків, будівельних товариств, кредитних спілок, страхових та інвестиційних компаній.

Основними заходами забезпечення застосування вимог до підготовки та представлення корпоративної інформації з боку Управління з фінансової діяльності є зняття дозволу фірми; призупинення або заборона юридичним і фізичним особам на здійснення діяльності з надання фінансових послуг; штрафи проти фірм або окремих осіб, які порушують правила, законодавство про конкуренцію або вчиняють зловживання на ринку; оприлюднення інформації про дисциплінарні заходи, попередження, прийняття рішення стосовно звернення до суду.

До основних повноважень Наглядової комісії з фінансової звітності належать встановлення стандартів корпоративної звітності (у тому числі фінансової звітності), аудиту та бухгалтерського обліку; здійснення моніторингу дотримання та застосування вимог стандартів корпоративної звітності суб'єктами суспільного інтересу; моніторинг якості аудиту корпоративної звітності суб'єктів суспільного інтересу; нагляд за діяльністю професійних організацій бухгалтерів та аудиторів.

Процес моніторингу дотримання та забезпечення застосування стандартів підготовки та представлення корпоративної звітності (як для корпоративної звітності, так і для аудиту та аудиторської діяльності), що здійснюється Наглядовою комісією з фінансової звітності, складається з трьох основних етапів.

1. Вибір об'єкта перевірок. Основними об'єктами перевірок є компанії, що зобов'язані згідно з чинним законодавством публікувати свою звітність; акціонерні компанії з обмеженою відповідальністю; приватні компанії, що не відносяться до малого та середнього бізнесу; компанії в складі групи, яка не відноситься до малого та середнього бізнесу або яку очолює акціонерна компанія з обмеженою відповідальністю.

Вибір об'єкта перевірки може ґрунтуватись на основі ризикоорієнтовного підходу з пріоритетних секторів, які визначаються щорічно; на запитах державних регуляторних органів; на основі отриманих скарг.

2. Попередня перевірка складається з таких процесів, як надсилання запиту на отримання інформації, на який компанія

(суб'єкт господарської діяльності) повинна відповісти впродовж 28 днів; проведення зустрічей, нарад, створення груп перевірки компанією; у разі виявлення можливих порушень або сфер, що потребують удосконалення, які компанія усуває, подальші дії не проводяться; у разі виявлення порушень проведення розслідування.

3. Проведення розслідування: формується група розслідування з 5 членів, у тому числі обирається голова відділу з огляду фінансової звітності та його заступник; визначення необхідності внесення виправлень до звітності (доцільність продовження перевірки та відкриття справи); у разі, коли компанія відмовляється визнавати помилки та вносити правки до звітності, звіт групи передається до Комітету органу, який приймає рішення щодо звернення до суду. Як правило, про цей факт інформуються інші регулятори (органи влади) та публікується прес-реліз.

Професійні організації бухгалтерів та аудиторів Великобританії. Основними напрямками діяльності визначених професійних організацій бухгалтерів та аудиторів є регулювання професії бухгалтерів та аудиторів; ліцензування, сертифікація, розгляд скарг; надання можливостей професійної освіти, у тому числі безперервного професійного розвитку.

У контексті євроінтеграційних процесів, які наразі активно відбуваються в Україні, доцільним також є розгляд досвіду асоційованих членів ЄС у сфері розвитку/побудови системи МДЗ – країн із перехідною економікою. За даними Європейської Комісії станом на 29 квітня 2016 року, асоційованими відповідно до Горизонту 2020 є Албанія; Боснія і Герцеговина; Македонія; Чорногорія; Сербія [12].

Перейдемо до розгляду досвіду Албанії із побудови та реалізації механізму здійснення нагляду за дотриманням та застосуванням вимог до якісної фінансової звітності. Згідно із законом «Про бухгалтерський облік» (2004 року) вимоги до складання фінансової звітності підприємствами встановлюються міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). До суб'єктів, звітність яких є об'єктом нагляду з боку уповноважених органів, належать лістингові компанії, комерційні банки, фінансові установи, страхові компанії, фонди цінних паперів та інвестиційні компанії; дочірні компанії, акції материнських компаній, яких розміщені на фондових біржах компанії. До уповноважених органів здійснення нагляду та регулювання підготовки якісної фінансової

звітності належать Національна Рада з бухгалтерського обліку (основна функція полягає у забезпеченні законодавчої бази підготовки фінансової звітності: здійснення моніторингу змін у МСФЗ, їх перекладу); Банк Албанії (здійснює нагляд за якістю фінансової звітності суб'єктів, діяльність яких відноситься до банківської сфери); Управління з фінансового нагляду Албанії (здійснює нагляд за страховим ринком, ринком цінних паперів та операторами, що проводять свою діяльність на цих ринках, недержавними пенсійними фондами, суб'єктами, діяльність яких пов'язана з іншою небанківською фінансовою діяльністю) [13].

На думку, висловлену у дослідженні Світового Банку, хоча система нагляду за якістю фінансової звітності та аудиту в країні створена, вона все одно потребує подальшого розвитку та розбудови стійкої інституційної основи. Основною проблемою, на думку експертів міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку / Світового Банку, є відсутність належного фінансування цієї системи суспільного нагляду за якістю фінансової звітності та аудиту. За останні десять років уряд Албанії здійснив значний прогрес у покращенні нормативно-правового регулювання та вирівнювання національних вимог із європейськими директивними у сфері фінансової звітності та аудиту [14].

З 2006 року уряд Албанії здійснив значний прогрес у покращенні нормативно-правового регулювання та вирівнювання національних вимог із європейськими директивними у сфері фінансової звітності та аудиту (в корпоративному секторі).

Дослідження загальних засад побудови системи нагляду за дотриманням вимог до якісної фінансової звітності суб'єктами підприємницької діяльності та суб'єктами, що

здійснюють аудит фінансової звітності, показав, що в таких країнах, як Македонія, Чорногорія та Сербія основним інструментом забезпечення якості фінансової звітності є аудит, а тому нагляд за якістю фінансової звітності з боку окремих уповноважених органів не здійснюється (на предмет її відповідності встановленим вимогам та якісним характеристикам) [15–17].

Висновки з цього дослідження. У межах вивчення міжнародного досвіду було проведено детальний аналіз особливостей інституціонального середовища, в умовах якого реалізується механізм нагляду за дотриманням та забезпеченням застосування вимог до підготовки якісної фінансової звітності в образах для дослідження країнах, який свідчить про те, що у контексті глобалізаційних процесів, які відбуваються в світі, основу ефективної реалізації та прийняття рішень становить інформаційне забезпечення. З метою забезпечення його якості необхідно узгодити перелік релевантних на цей період часу характеристик для зацікавлених сторін, узагальнити їх та реалізувати механізм нагляду за дотриманням встановлених вимог укладачами інформації. Необхідною умовою реалізації подібного механізму є середовище, яке формується шляхом поєднання багатьох факторів: нормативно-правового забезпечення, повноважень регулятора, встановлення системи заходів із попередження порушень та інших. Таким чином, проведене дослідження дало змогу виокремити основні засади формування системи нагляду за якістю фінансової звітності суб'єктів підприємництва з огляду на належну практику країн, що вже пройшли етап становлення подібної системи, та країн, які стоять на шляху до удосконалення інституційних засад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безручук С.Л. Алгоритм оцінки якості інформації в звітності / С.Л. Безручук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – № 2 (29). – С. 24–32.
2. Гончаренко О.О. Оцінка якості фінансової звітності / О.О. Гончаренко, О.В. Лук'янець // Проблеми обліку, аналізу, аудиту і контролю. – 2013. – № 3 (18). – С. 26–270.
3. Єфименко Т.І. Інформація в антикризовому управлінні: глобальний аспект стандартизації обліку та фінансової звітності / Т.І. Єфименко, В.М. Жук, Л.Г. Ловінська; ДННУ «Акад. фін. управління». – К., 2015. – 400 с.
4. Ловінська Л.Г. Міжнародні ініціативи щодо методичного забезпечення моніторингу запровадження та дотримання МСФЗ / Л.Г. Ловінська, О.І. Ястремський // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 2. – С. 53–61.
5. Подмешальська Ю.В. Оцінка якості обліку в аудиті / Ю.В. Подмешальська // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5(4). – С. 265–270.
6. Шеверя Я.В. Регулювання та якість фінансової звітності в Україні / Я.В. Шеверя // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – № 1 (28). – С. 302–316.

7. The Financial Reporting Enforcement Panel (FREP) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.frep.info/index_en.php
8. Федеральне управління фінансового нагляду [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.bafin.de/DE/Startseite/startseite_node.html
9. Prudential Regulation Authority [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bankofengland.co.uk/prg/Pages/default.aspx>
10. Financial Conduct Authority [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.fca.org.uk/>
11. Financial Reporting Council [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.frc.org.uk/>
12. European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ec.europa.eu>
13. Accounting Law (2004) in Albanian [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kkk.gov.al/foto/uploads/File/Ligji%209228%20date%2029.04.2004.pdf>
14. Інформація Світового Банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://lnweb90.worldbank.org/FPS/fsapcountrydb.nsf/\(attachmentwebSI\)/Albania_Update_TN_A&A_Public.pdf/\\$FILE/Albania_Update_TN_A&A_Public.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/FPS/fsapcountrydb.nsf/(attachmentwebSI)/Albania_Update_TN_A&A_Public.pdf/$FILE/Albania_Update_TN_A&A_Public.pdf)
15. Official website of the Council for Advancement and Oversight of the Audit of Makedonia [Electronic resource] – Available at: <http://www.sunr.mk/index.php/en/>
16. Інформація Світового Банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREF/Resources/4152117-1270824012230/6954188-1369218463843/Audit_regulation_and_QA_in_Montenegro.pdf
17. Закон про бухгалтерський облік Республіки Сербія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://propisi.pravno-informacioni-sistem.rs/content.php?id=1555&lang=en>